

Παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο

Τόμ. 12, Αρ. 1 (2021)

Τεύχος 12

Παιδαγωγική αξιοποίηση κινηματογραφικής ταινίας και βίντεο στην εκπαιδευτική διαδικασία

Αλιβίζος Σοφός

doi: [10.12681/revmata.32043](https://doi.org/10.12681/revmata.32043)

Copyright © 2022, Αλιβίζος Σοφός

Άδεια χρήσης [##plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-sa4##](https://plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-sa4/#).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Σοφός Α. (2022). Παιδαγωγική αξιοποίηση κινηματογραφικής ταινίας και βίντεο στην εκπαιδευτική διαδικασία. *Παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο*, 12(1), 75–91. <https://doi.org/10.12681/revmata.32043>

Παιδαγωγική αξιοποίηση κινηματογραφικής ταινίας και βίντεο στην εκπαιδευτική διαδικασία

Σοφός Αλιβίζος¹
Isofos@aegean.gr

Περίληψη

Το ενδιαφέρον του άρθρου εστιάζεται στην πρακτική αξιοποίηση της ταινίας και του βίντεο στην εκπαιδευτική διαδικασία. Σε αυτό παρουσιάζονται πέντε πρακτικές ανάλυσης οπτικοακουστικών κειμένων που βασίζονται στη διεθνή βιβλιογραφία: 1. ο οπτικοακουστικός διάλογος, 2. η δεξαμενή ιδεών, 3. η ανάλυση οπτικοακουστικού περιεχομένου σε μικτές ομάδες εργασίας, 4 η ανάλυση περιεχομένου σε επάλληλους κύκλους εργασίας και 5. η ανάλυση κινηματογραφικής ταινίας σε ομάδες.

Λέξεις κλειδιά: παιδαγωγική αξιοποίηση, κινηματογραφική ταινία, βίντεο στην εκπαιδευτική διαδικασία, πρακτική αξιοποίηση ταινίας και βίντεο

Abstract

The interest of the article is focused on the practical use of film and video in the educational process. It presents five audiovisual text analysis practices based on international literature: 1. the audiovisual dialogue, 2. the Think Tank, 3. the analysis of audiovisual content in mixed working groups, 4 the content analysis in successive workflows and 5. the analysis of film in groups.

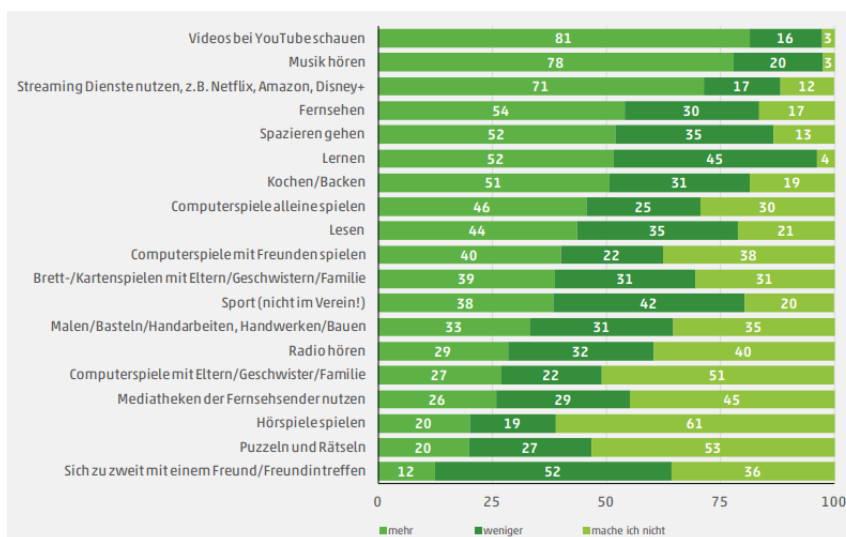
Keywords: pedagogical utilization, film, video in the educational process, practical utilization of film and video

1. Εισαγωγή

Σύμφωνα με έρευνες (JIM-Studie 2009-2020), ενώ το 2009 η χρήση της τηλεόρασης αποτελούσε την πρώτη προτίμηση απασχόλησης στον ελεύθερο χρόνο των νέων, αφού εννέα στους δέκα βλέπουν τηλεόραση, και αμέσως μετά ακολουθεί η χρήση του διαδικτύου, του κινητού, του mp3 κ.α. σήμερα το 2020 αποτελεί 4^η κατά σειρά προτίμηση των νέων. Παρόλα αυτά στην πρώτη θέση παραμένει η θέαση βίντεο, ταινιών και σειρών μέσω του youtube.

---

¹ Καθηγητής στο Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Η πρωτοκαθεδρία της τηλεόρασης ακόμα και στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, αν και αρχίζει να αμφισβητείται από τα νεότερα Μέσα επικοινωνίας και πληροφορίας, κάνει σαφές ότι οι άνθρωποι γενικότερα έχουν άμεση, απρόσκοπτη πρόσβαση στην τηλεόραση. Αυτό οφείλεται βέβαια και στο γεγονός, ότι η τηλεόραση, όπως και άλλα τριτογενή Μέσα (Σοφός/Κρον 2010) είναι απλά στη χρήση, αφού δεν είναι αναγκαία κάποια εξειδικευμένη δεξιότητα χειρισμού, όπως συμβαίνει αντιθέτως με τα τεταρτογενή Μέσα, π.χ. Η/Υ και διαδίκτυο.

Η τηλεόραση, ο κινηματογράφος και το βίντεο παραμένουν τα Μέσα της σύγχρονης εποχής, τα οποία βέβαια εμφανίζονται όλο και περισσότερο σε ψηφιακές μορφές (π.χ. www.edutv.gr) παρουσίασης και διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της εικόνας και της αντίληψης της κοινωνικής πραγματικότητας και του κόσμου. Επίσης, τα ίδια Μέσα μπορούν να ενταχθούν και να αξιοποιηθούν στοχευμένα στο πλαίσιο της διδακτικής και της μαθησιακής διαδικασίας, προκειμένου να ενδυναμώσουν τη μαθησιακή διαδικασία ή και να βελτιστοποιήσουν τα μαθησιακά αποτελέσματα. Αυτό προϋποθέτει ότι επιλέγονται με σημείο αναφοράς τους εκπαιδευτικούς στόχους και ότι εφαρμόζονται βάσει συγκεκριμένης διδακτικής μεθόδου με δημιουργικό τρόπο.

Από την ιστορία της εκπαιδευτικής τηλεόρασης και των προσεγγίσεων της Εκπαίδευσης στα Μέσα είναι ήδη γνωστό ότι ο κινηματογράφος και η τηλεόραση ενδέχεται να έχουν θετικές ή και αρνητικές επιδράσεις στο θεατή του μιντιακού περιεχομένου. Τέτοια παραδείγματα εκδηλώθηκαν σε ολοκληρωτικά καθεστάτα, με στόχο την προπαγάνδα και τη χειραφέτηση μαθητών, νέων και πολιτών, ενώ η εκπαίδευση προσεγγίστηκε σε αυτές τις περιπτώσεις ως λειτουργία του πολιτικού συστήματος και των στόχων του. Αρνητικές επιρροές είναι δυνατόν να ασκούν επίσης ταινίες και εκπομπές με περιεχόμενα που παρουσιάζουν τη βία ως μέσο επίλυσης διαφορών, που την εξυμνούν, διαφημίσεις που δίνουν παραλλαγμένη εικόνα της πραγματικότητας, κ.α.

Στο πλαίσιο της σκόπιμης και παιδαγωγικά τεκμηριωμένης προσχεδιασμένης εκπαίδευσης, η παρουσίαση και η ανάλυση των κινηματογραφικών και τηλεοπτικών περιεχομένων «απομυθοποιεί» την ακεραιότητα και την «αντικειμενικότητα» της πραγματικότητας που μεταφέρει, ή καλύτερα που ερμηνεύουν αυτά για το θεατή των περιεχομένων τους. Επιπλέον, ο «θεατής-αναλυτής» αναπτύσσει δικές του ερμηνείες της διαμεσολαβημένης πραγματικότητας, αναγνωρίζει τεχνικές επηρεασμού και το συντακτικό των μιντιακών περιεχομένων.

Ενώ κατά τη θέαση τηλεοπτικών εκπομπών και βίντεο στην καθημερινή ζωή ο θεατής περιορίζεται στην πρόσληψη και την ερμηνεία των περιεχομένων, θέλοντας να χαλαρώσει, να ψυχαγωγηθεί και να ενημερωθεί, στο πλαίσιο της διδασκαλίας στη τάξη η δημιουργική διδακτική αξιοποίηση κινηματογραφικής ταινίας ή βίντεο προκαλεί τον θεατή-μαθητή να πάρει έναν ενεργητικό ρόλο. Η σκόπιμη διδακτική αξιοποίηση της τηλεόρασης και του βίντεο μπορεί να συνεισφέρει θετικά στην αύξηση κινήτρων, στην αισθητοποίηση φαινομένων και διαδικασιών, στην επιλεκτική πληροφόρηση, στην αντιπαράθεση με πρακτικές και αντιλήψεις στην καταγραφή γεγονότων, κ.α. Σ' αυτήν την περίπτωση αντικείμενο εργασίας μπορεί να είναι τόσο το περιεχόμενο των μιντιακών παραγωγών, η ιδιαίτερη ποιότητα τους, όσο και ο τρόπος παρουσίασης των ίδιων των περιεχομένων. Την πρωτοκαθεδρία έχει σε κάθε περίπτωση ο διδακτικός σχεδιασμός και η εφαρμογή των βημάτων επεξεργασίας και εργασίας πάνω στα μιντιακά περιεχόμενα.

Η χρήση ταινιών και βίντεο είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη κατά τη διδασκαλία ξένων γλωσσών με στόχο την προώθηση της προφορικής ικανότητας των μαθητών, την επαφή τους με την ξένη γλώσσα και την υποκατάσταση πολιτισμικών εμπειριών. Εκτός από τα γλωσσικά μαθήματα μπορούν να αξιοποιηθούν στα καλλιτεχνικά αντικείμενα, όπως στη θεατρική αγωγή και στη μουσική, όπου οι μαθητές μπορούν να παρατηρήσουν διαφορετικές ερμηνείες, τεχνοτροπίες και να πληροφορηθούν σχετικά με τη διαδικασία της εργασίας. Στις κοινωνικές επιστήμες, όπως η Ιστορία, η Κοινωνιολογία, η κινηματογραφική ταινία και το βίντεο αξιοποιούνται για την παρουσίαση κοινωνικών γεγονότων, την αναγνώριση της επίδρασης τους σε προσωπικές βιογραφικές διαδρομές και την ερμηνεία τους, κ.α. Στις φυσικές επιστήμες οι τηλεοπτικές εκπομπές και το βίντεο είναι χρήσιμα μέσα στην παρουσίαση φαινομένων και διαδικασιών που δεν είναι άμεσα παρατηρήσιμα ή που δεν είναι εύκολο οι μαθητές να σχηματίσουν νοητικές αναπαραστάσεις για αυτά, π.χ. οι συνέπειες περιβαλλοντικών καταστροφών. Σε γνωστικές περιοχές που σχετίζονται με τη λογοτεχνία, οι κινηματογραφικές εκπομπές και ο κινηματογράφος παρουσιάζουν διαφορετικές εκδοχές ενός θέματος, ενώ με το βίντεο οι μαθητές μπορούν να δημιουργήσουν δικές τους παραγωγές δραματοποιώντας τη δική τους ερμηνεία ενός λογοτεχνικού ή κινηματογραφικού έργου. Στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης στα Μέσα (Media Education), οι μαθητές, μπορούν να προσεγγίσουν αναλυτικά τα δομικά στοιχεία των μιντιακών περιεχομένων και να πειραματιστούν εφαρμόζοντας επιλεκτικά στοιχεία της γλώσσας (μορφές έκφρασης) και του συντακτικού (τεχνικές έκφρασης) σε δικές τους παραγωγές (Σοφός 2010). Τέλος, στο πλαίσιο σχεδίων δράσης ή σε επικοινωνιακές διαδικασίες, π.χ. διαδραστική τηλεδιάσκεψη, μικτή μάθηση ή σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση, οι μαθητές μπορούν να παράγουν σύντομα βίντεο αυτό-παρουσίασης, ως μέσο στήριξης της συνεργασίας με άλλους μαθητές. Το φάσμα των ταινιών που μπορούν να αξιοποιηθούν για εκπαιδευτικούς και διδακτικούς σκοπούς είναι ευρύ και περιλαμβάνει μιντιακές παραγωγές που μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

- κινηματογραφικές ταινίες
- τηλεοπτικές εκπομπές
- ντοκιμαντέρ και ταινίες καταγραφής γεγονότων
- ταινίες τεκμηρίωσης και πληροφόρησης
- εκπαιδευτικές ταινίες
- διαφημίσεις
- κινούμενα σχέδια
- Animation, σύντομα βιντεοκλίπ

2. Εκπαιδευτικές πρακτικές αξιοποίησης στη διδασκαλία

Παρακάτω παρουσιάζονται εκπαιδευτικές πρακτικές αξιοποίησης ταινιών στη διδασκαλία. Οι τρεις πρώτες βασίζονται στις προσεγγίσεις του Mattes (2004) όπως έχουν διαφοροποιηθεί και

εμπλουτιστεί για τη συγκεκριμένη ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα, η τέταρτη στηρίζεται στην προσέγγιση ανάλυσης ταινίας, σύμφωνα με το Σοφό (2010), η πέμπτη στις προσεγγίσεις των Ασλανίδου (2001) και Σοφού (2010) και η έκτη στους Παπαδάκη/Παπαδημητρίου (2008) και Σοφό/Κρον (2010).

2.1 Οπτικοακουστικός διάλογος

Ο διάλογος και η συζήτηση γύρω από μια κινηματογραφική ταινία αποτελεί συνήθη διαδικασία που λαμβάνει χώρα έξω από τη σχολική τάξη, καθώς συχνά, αφού δούμε ένα έργο στον κινηματογράφο ή στην τηλεόραση μιλάμε και σχολιάζουμε ό,τι μας φάνηκε σημαντικό. Με άλλα λόγια η επικοινωνία πάνω σε περιεχόμενα οπτικοακουστικών παράγωγών διαμορφώνει μια αυτονόητη πολιτισμική πρακτική, ιδιαίτερα μεταξύ των εφήβων.

Το γεγονός αυτό δε σημαίνει βέβαια ότι ο οπτικοακουστικός διάλογος ως εκπαιδευτική πρακτική μπορεί να «αναπαραχθεί» στη σχολική τάξη με τη μορφή του ελεύθερου και του ευκαιριακού διαλόγου. Η αντίληψη της «απλοϊκής μεταφοράς» δεν λαμβάνει υπόψη ότι κάθε εκπαιδευτική παρέμβαση σε ένα θεσμικό πεδίο εκπαίδευσης έχει συγκεκριμένη στοχοθεσία, το πλαίσιο επικοινωνίας δεν είναι συνήθως ανοικτό και ως εκ τούτου η συμμετοχή των μαθητών δεν είναι δεδομένη ή δεν εξελίσσεται σύμφωνα με τις προσδοκίες του εκπαιδευτικού.

Έχοντας κατά νου τις συνθήκες αυτές ο κινηματογραφικός διάλογος μπορεί να συγκριθεί με τη συζήτηση που διεξάγεται στο πλαίσιο της ανάλυσης ενός λογοτεχνικού κειμένου, η οποία διαμορφώνει ένα είδος κατευθυνόμενης επικοινωνίας βασιζόμενη σε αυθεντικοποιημένες καταστάσεις. Αυτές συνδέονται με θέματα που επιλέγει ο εκπαιδευτικός σε συμφωνία με την εκπαιδευτική στοχοθεσία που ο ίδιος έχει θέσει. Βασικό στοιχείο για την επιτυχή διεξαγωγή του κινηματογραφικού διαλόγου αποτελεί η προετοιμασία που σχετίζεται με τον εντοπισμό σημαντικών σκηνών, με την εμφύχωση των μαθητών προκειμένου να κινητοποιηθούν κ.α. Στη διδασκαλία μπορεί λοιπόν να διευθετηθεί ανοικτός διάλογος με εστιασμένα ερωτήματα/ζητήματα που υπερβαίνουν την καθημερινή κουβέντα γύρω από τις οπτικοακουστικές εκπομπές. Ας φανταστούμε το για παράδειγμα την ταινία μικρού μήκους «der Schwarzfahrer» (<http://www.lsofos.com/educational-video/>) στα ελληνικά ο λαθρεπιβάτης, που στα γερμανικά μεταφράζεται αυτολεξεί ως «ο μαύρος επιβάτης». Εδώ ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να εστιάσει στη διττή σημασία του τίτλου της ταινίας. Για την επιτυχή κινητοποίηση των μαθητών προτείνει ο Abrahem (2009: 78-79) τις ακόλουθες ενδεικτικές ερωτήσεις:

- Τι έρχεται άμεσα στο μυαλό σου, όταν σκέφτεσαι την ταινία που είδες;
- Ποιες σκηνές σου έκανες περισσότερο εντύπωση; Τι αισθάνθηκες όταν τις έβλεπες;
- Ποια πρόσωπα της ταινίας σου ήταν συμπαθητικά, ποια αντιπαθητικά; Γιατί;
- Αν μπορούσες να επιλέξεις, ποιο πρόσωπο θα ήθελες να ήσουν, δηλαδή ποιο ρόλο θα επιθυμούσες να υποδυθείς;
- Σε ποια σημεία και πως δημιουργήθηκε ένταση στην ταινία;
- Τι δυνατό/α σημείο/α νομίζεις ότι έχει η ταινία;
- Σου δημιουργεί η ταινία θετικά συναισθήματα και προσδοκίες ή αρνητικά και λύπη; Γιατί;
- Θα συμβούλευες έναν φίλο σου να δει την ταινία αυτήν; Γιατί;

Στόχος τέτοιων και παρόμοιων ερωτήσεων είναι να δημιουργήσουν επικοινωνιακά κίνητρα, προκειμένου οι μαθητές να εκφράσουν λεκτικά πρώτες εντυπώσεις, παρατηρήσεις που έκαναν, συνειρμούς, ερωτήματα, ζητήματα, συναισθήματα στο πλαίσιο της μιντιακής εκπαίδευσης. Για

να επανέρθουμε στην αρχική αναλογία που κάναμε με το λογοτεχνική συζήτηση, ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές κινούνται μέσα από την κατευθυνόμενη συζήτηση μέσα σε έναν ερμηνευτικό κύκλο (Kron 2012): ξεκινώντας από την μεμονωμένη παρατήρηση οδεύουν στη γενική αντίληψη τα ταινίας και από κει απομονώνουν στοιχεία για να ερμηνεύσουν εκ νέου συγκεκριμένες σκηνές και ούτως καθ' εξής. Με άλλα λόγια κινούνται από το ειδικό στο γενικό και αντίστροφα.

Ο κινηματογραφικός διάλογος μπορεί να εστιάσει στην ταινία ως αντικείμενο διδασκαλίας ή στο θέμα της. Στην πρώτη περίπτωση το ενδιαφέρον εστιάζει στα δομικά στοιχεία της, π.χ. το είδος της ταινίας, τα χαρακτηριστικά της, η δομή εξέλιξης της ιστορίας κ.α. Στην δεύτερη περίπτωση ο εκπαιδευτικός ερευνά το βασικό θέμα καθώς επίσης και τα δευτερεύοντα θέματα και ζητήματα που παρουσιάζονται σε αυτή, καθώς σε καμία ταινία δεν υπάρχει ένα και μόνο θέμα. Για να επανέρθουμε στην ταινία «ο λαθρεπιβάτης», σε αυτήν μπορούν να αναδειχθούν ζητήματα όπως: αντίληψη μεταπολεμικών γενεών, κοινωνική διάκριση, πολυπολιτισμική κοινωνία, πολιτικό κουράγιο, καθώς και η βασική διάκριση μεταξύ Γερμανού πολίτη και μετανάστη αλλοδαπού.

Βασικός στόχος της μιντιακής εκπαίδευσης και ειδικότερα σε μαθητές μεγαλύτερης ηλικίας είναι η διαμόρφωση της αναλυτικής σκέψης βάση κριτηρίων και εν 'γένει της στοχαστικής προσέγγισης του οπτικοακουστικού περιεχομένου. Στη βάση αυτής της κεντρικής διάκρισης θα μπορούσαν να οργανωθούν εκπαιδευτικές δραστηριότητες όπως:

- Οι μαθητές συλλέγουν σκηνές που μπορούν να ταξινομηθούν στο διπολικό σχήμα «Γερμανός πολίτης – αλλοδαπό μετανάστης»
- Συλλέγουν επιχειρήματα υπέρ και κατά των αλλοδαπών μεταναστών
- Κατανέμουν τα επιχειρήματα στα δύο βασικά πρόσωπα της ταινίας
- Αντιπαραθέτουν τα επιχειρήματα συνδυάζοντας υπέρ και κατά
- Διαμορφώνουν συμπεράσματα αναφορικά με την οικονομική, πολιτισμική και κοινωνική συμβίωση Γερμανών και αλλοδαπών

Καταληκτικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο οπτικοακουστικός διάλογος εστιάζει στην ανάλυση ενός περιεχομένου, κατ' αναλογία με την ανάλυση ενός λογοτεχνικού κειμένου. Στόχος είναι η ολοκληρωμένη θέαση του περιεχομένου, των μηνυμάτων του οπτικοακουστικού κειμένου μέσα από την ερμηνευτική ανάλυση ειδικού και γενικού, μέρους και όλου μιας ταινίας και του θέματος που παρουσιάζει. Οι μαθητές δεν ασκούνται μόνο σε βασικές γνωστικές δεξιότητες, όπως, διάκριση πληροφοριών, ανάλυση μηνυμάτων, τεκμηρίωση θέσεων, πρόβλεψη ενεργειών, περίληψη περιεχομένου, αξιολόγηση αλλά και σε συναισθηματικές δεξιότητες, όπως συνειδητοποίηση και επίγνωση ενός θέματος, ανταπόκριση και εμπλοκή σε ένα θέμα, αναγνώριση αξίας και αξιολόγηση ενεργειών βάσει κριτηρίων, π.χ. αναγνώριση της αξίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων, ικανότητα εσωτερικής οργάνωσης με συνοχή αξιών και ιεράρχηση αυτών.

2.2. Δεξαμενή εννοιών

Η συγκεκριμένη μέθοδος είναι κατάλληλη για την εργασία με σύντομες ταινίες ή ακόμα και για κινούμενα σχέδια ή και για animation. Η πλοκή της δράσης αναφέρεται συνήθως σε φανταστικές ιστορίες, που όμως σχετίζονται άμεσα με συγκεκριμένες κοινωνικές συμπεριφορές. Έτσι οι ήρωες και τα πρόσωπα των ιστοριών αναπτύσσουν κοινωνική δράση αντί «πραγματικών ανθρώπων και καταστάσεων». Αυτή μπορεί να είναι φτιαγμένοι από ζωγραφικά σχέδια και σκίτσα ή από πλαστελίνη και άλλα υλικά, αλλά σε κάθε περίπτωση συμβολίζουν την πραγματική δράση των ανθρώπων. Ως παράδειγμα αναφέρεται εδώ η δημιουργία ενός animation στο πλαίσιο ενός workshop με εκπαιδευτικούς. Το γενικότερο θέμα του animation ήταν «αποκλεισμός και ξενοφοβία». Οι εκπαιδευτικοί χωρίστηκαν σε ομάδες

και δημιούργησαν τη δική του ερμηνεία στο θέμα. Ωστόσο ο εκπαιδευτικός μπορεί να κάνει χρήση μιας σύντομης ταινίας που ταιριάζει με τη θεματική που επεξεργάζεται, π.χ. παρουσιάζοντας ένα βίντεο από το youtube για την ασφαλή συμπεριφορά σε κοινωνικά δίκτυα του διαδικτύου. Η διαδικασία έχει ως εξής:

1. ο εκπαιδευτικός που έχει προετοιμάσει τη συγκεκριμένη δράση ετοιμάζει κάθε φορά μια δεξαμενή με έννοιες που σχετίζονται με το θέμα και την πλοκή του έργου, π.χ.

Φιλία	Δύναμη	Ελπίδα	Μάθηση	Ξένος	Αλήθεια
Αγάπη	Εξουσία	Μέλλον	Μελέτη	Επικοινωνία	Ειλικρίνεια
Ελαστικότητα	Αλλαγή	Φύση	Ανάπτυξη	Αποδοχή	συμφέρον

2. Στη συνέχεια προβάλλει τη σύντομη ταινία.
3. Ο κάθε μαθητής επιλέγει από τη δεξαμενή με τις έννοιες τρεις που θεωρεί ότι ταιριάζουν και συνδέονται άμεσα με την ταινία.
4. Με αυτές τις τρεις έννοιες δημιουργεί ένα μικρό κείμενο για την ταινία που είδε, με στόχο να ξεκινήσει συζήτηση πάνω σε αυτό.
5. Ο κάθε μαθητής παρουσιάζει το κείμενο που έγραψε στην ολομέλεια της τάξης.
6. Στη συνέχεια παρατηρούν οι μαθητές τα εξής:
  - σε ποιά σημεία συγκλίνει και σε ποια αποκλίνει η πρόσληψη των περιεχομένων από την πλευρά των μαθητών, δηλαδή σε ποια σημεία υπάρχει κοινή αντίληψη και σε ποια όχι.
  - υπάρχουν και ποια είναι τα σημαντικά θέματα και τα μηνύματα της ταινίας;
  - πως σχετίζεται η ταινία με τα θέματα της ευρύτερης διδασκαλίας;

2.3. Ανάλυση οπτικοακουστικού περιεχομένου σε μικτές ομάδες εργασίας

Η προσέγγιση αυτή ενδείκνυται για την επεξεργασία περιεχομένων που είναι δύσκολα και περίπλοκα. Η διαδικασία περιλαμβάνει επτά βήματα κατά τα οποία οι μαθητές προσλαμβάνουν τα περιεχόμενα, αναλύουν τις πληροφορίες και συνθέτουν δικές τους ερμηνείες μέσα από ποικίλες δραστηριότητες:

1. Γίνεται προβολή της ταινίας, π.χ. ενός ντοκιμαντέρ που αναφέρεται σε κλιματολογικές αλλαγές ή μιας ταινίας με κοινωνικό και παιδαγωγικό περιεχόμενο, όπως το «Κύμα»
2. Στην ολομέλεια, αξιοποιώντας δημιουργικές μεθόδους, π.χ. εννοιολογική χαρτογράφηση (Σοφός/Λιάπη 2009), δομείται το περιεχόμενο της ταινίας σε λογικές ενότητες. Η τμηματοποίηση της ταινίας μπορεί να πάρει την παρακάτω μορφή: α) ποιά ήταν η αιτία, β) τί εμφανίζεται σήμερα και πώς το παρατηρούμε, γ) ποιές είναι οι συνέπειες, δ) ποιές εναλλακτικές μπορούμε να διακρίνουμε, ε) ποιές προοπτικές υπάρχουν για το μέλλον.
3. Για κάθε θεματική ενότητα (α έως ε) δημιουργούνται αντίστοιχες ομάδες ειδικών (1 έως 5) μαθητών και συζητείται η συγκεκριμένη εργασία που θα κάνει κάθε ομάδα κατά τη δεύτερη θέαση της ταινίας, δηλαδή σε τι θα πρέπει να εστιάσουν, τι να καταγράφουν ως σημαντικότερες πληροφορίες που εμπίπτουν στο θεματικό πεδίο που έχουν αναλάβει, π.χ. η ομάδα 1 αναλαμβάνει το θεματικό πεδίο που σχετίζεται με τα αίτια.
4. Γίνεται εκ νέου προβολή της ταινίας και οι μαθητές καταγράφουν εστιασμένα πληροφορίες των τμημάτων εκείνων που έχουν αναλάβει.

5. Στη συνέχεια το κάθε μέλος της ομάδας παρουσιάζει τις δικές του σημειώσεις στα άλλα μέλη της ομάδας του, όλοι μαζί συζητούν κοινές και διαφορετικές ερμηνείες και δημιουργούν μια σύντομη αναφορά στο θέμα που ανέλαβαν.
6. Οι ομάδες αναδομούνται με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να δημιουργηθούν νέες ομάδες που θα απαρτίζονται από τους «ειδικούς» των ομάδων οι οποίοι είχαν προτύτερα αναλάβει να επεξεργαστούν ένα συγκεκριμένο θέμα. Ο αριθμός των μελών των νέων ομάδων θα είναι αντίστοιχος με τον αριθμό των ομάδων που δημιουργήθηκε στο προηγούμενο βήμα για να επεξεργαστεί τα αντίστοιχα τμήματα της ταινίας.
7. Οι ομάδες αυτές εργάζονται συνθετικά και ετοιμάζουν από κοινού μια παρουσίαση κατά την οποία κάθε «ειδικός» αναλαμβάνει ένα συγκεκριμένο τμήμα.

2.4. Ανάλυση περιεχομένου σε επάλληλους κύκλους εργασίας

Με αυτήν τη μέθοδο οι μαθητές μπορούν να ασκηθούν: α) στην ανακεφαλαίωση του περιεχομένου της ταινίας και β) στην συνειδητή και ενεργητική ακρόαση και πρόσληψη πληροφοριών. Απώτερος στόχος είναι η ανάπτυξη της ικανότητας των μαθητών να εστιάζουν την αντίληψη τους στην ερμηνεία των συμμαθητών τους, χωρίς να τοποθετούν σε πρώτη θέση τη δική τους προσέγγιση. Η προσωπική ερμηνεία μπορεί να δοθεί, αφού διασφαλιστεί ότι οι μαθητές ακρόαστηκαν σωστά τις απόψεις των συμμαθητών τους. Η αξιοποίηση της ταινίας στην εκπαιδευτική διαδικασία προωθεί την κοινωνική μάθηση και επικοινωνία στην τάξη. Η εφαρμογή της μεθόδου αναπτύσσεται με τα παρακάτω βήματα:

1. Γίνεται προβολή της ταινίας.
2. Οι μαθητές δημιουργούν δύο επάλληλους κύκλους (διπλοί κύκλοι). Οι μαθητές κάθονται με τέτοιο τρόπο, ώστε ο ένας να είναι απέναντι στον άλλο δημιουργώντας έτσι δυάδες μαθητών.
3. Ο ένας μαθητής: α) παρουσιάζει στον άλλον τι αναφέρει η ταινία και τι διαδραματίζεται σε αυτήν και β) ποια σημεία είναι ιδιαίτερα ενδιαφέροντα κατά τη γνώμη του
4. Ο άλλος μαθητής της δυάδας, σε ένα προκαθορισμένο χρονικό διάστημα, π.χ. σε 3 λεπτά, γ) ανακεφαλαιώνει αυτό που του είπε ο συμμαθητής του και δ) στη συνέχεια συμπληρώνει τι παρατήρησε ο ίδιος.
5. Οι ρόλοι μπορούν να εναλλαχτούν και να δημιουργηθούν νέες δυάδες. Με αυτόν τον τρόπο η ικανότητα της ενεργητικής ακρόασης και πρόσληψης πληροφοριών μπορεί να γίνει περαιτέρω αντικείμενο επεξεργασίας.

2.5. Ανάλυση κινηματογραφικής ταινίας σε ομάδες

Η ανάλυση μιας κινηματογραφικής ταινίας, μιας τηλεοπτικής εκπομπής, ενός τρέιλερ, διαδικτυακού βίντεο (youtube) που είναι γενικότερο τμήμα της επικοινωνίας μεταξύ του μιντιακού περιεχομένου με το κοινό (θεατή/χρήστη) ορίζεται ως δομικο-λειτουργική ερμηνεία, δηλαδή συστηματική αναγνώριση των στοιχείων και της λειτουργίας ενός μιντιακού περιεχομένου (Hoffmann 2003). Σε κάθε περίπτωση πρέπει να σημειωθεί ότι ούτε το μιντιακό περιεχόμενο από μόνο του ούτε οι θεατές σχηματίζουν/οριοθετούν το νόημα και τη σημασία της κινηματογραφικής ταινίας. Αυτό διαμορφώνεται μέσα από τη σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ θεατή και μιντιακού περιεχομένου, συμπεριλαμβανομένης και της επικοινωνιακής κατάστασης.

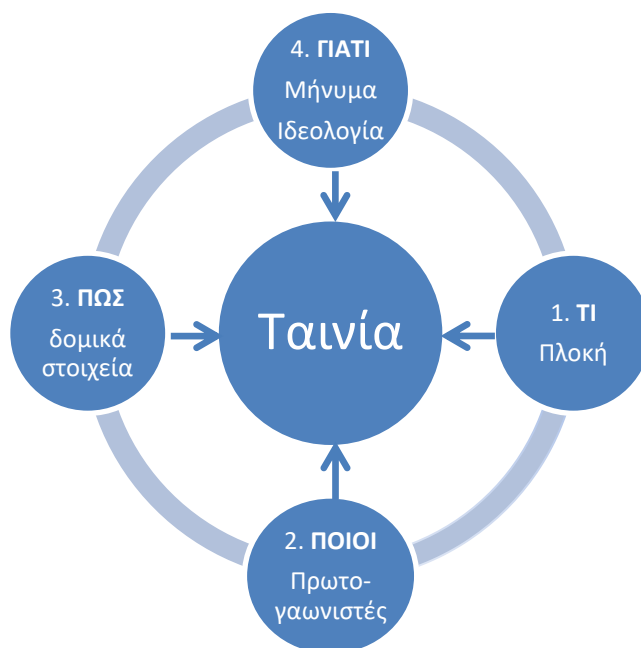
Κατά την ανάλυση μιας κινηματογραφικής ταινίας μπορεί κανείς να αξιοποιήσει τη γενικότερη εμπειρία του και τη βιβλιοθήκη του για να κατανοήσει γενικές διαστάσεις του μιντιακού περιεχομένου του έργου. Ο αναλυτής θα βρεθεί αντιμέτωπος με συγκεκριμένες διαστάσεις της παρουσίας του φιλμ που καθιστά αναγκαίο, έναν ιδιαίτερο τρόπο προσέγγισης του

περιεχομένου. Σε αυτήν την περίπτωση, θα πρέπει να προβεί σε μια συστηματικότερη ανάλυση με τεκμηριωμένα κριτήρια.

Η παρακάτω μέθοδος είναι κατάλληλη για την αναλυτική προσέγγιση των περιεχομένων των κινηματογραφικών ταινιών ή των τηλεοπτικών εκπομπών. Απώτερος στόχος είναι η ενδυνάμωση της κριτικής «ανάγνωσης» των περιεχομένων. Η έννοια της «κριτικής ανάγνωσης» έγκειται στην ικανότητα των μαθητών να τοποθετούνται στο περιεχόμενο της ταινίας βάσει κριτηρίων, δηλαδή «μέτρων», που παρουσιάζονται στην ενότητα (3.4.3). Με τη βοήθεια των κριτηρίων αυτών (Σοφός 2010), οι μαθητές μπορούν να αποφανθούν σχετικά:

- τα θέματα που προβάλλονται
- τις αναπαραστάσεις που αντικατοπτρίζονται μέσα από τους χαρακτήρες
- τον τρόπο που προβάλλονται τα περιεχόμενα και τα μηνύματα/διδάγματα που μεταδίδονται
- τα διλήμματα και οι αποφάσεις που παίρνονται, αλλά και αυτές που θα μπορούσαν να επιλεγτούν, αλλά δεν προτιμήθηκαν
- στερεότυπα που διαμορφώνονται ή αμβλύνονται
- τις προσωπικές ερμηνείες που μπορεί να διαμορφώσει ο θεατής βλέποντας την ταινία
- τις ανάγκες των θεατών που τυχόν καλύπτει η κινηματογραφική ταινία
- το είδος και την ποιότητα λύσης της υπόθεσης του έργου.

Κατά την ανάλυση κινηματογραφικών ταινιών αξιοποιούνται οπτικά και λεκτικά σύμβολα, συνειρμοί, στερεότυπα και αναφορές σε προηγούμενα ή παρόμοια έργα. Επίσης εξετάζονται συγκεκριμένα τεχνικές έκφρασης για τη σκηνοθεσία της δράσης και της πλοκής. Το μοντέλο ανάλυσης της κινηματογραφικής ταινίας περιλαμβάνει σύμφωνα με τον Faulstich (2008, 26-27) τέσσερις βασικές διαστάσεις, οι οποίες διατάσσονται σε μια λογική αλληλουχία και ως εκ τούτου διαμορφώνουν ένα ενιαίο πλαίσιο ανάλυσης.

Η πρώτη διάσταση αναφέρεται στο είδος, την κατηγορία και το περιεχόμενο της κινηματογραφικής ταινίας (ΤΙ). Η ανάλυση επικεντρώνεται στα δομικά χαρακτηριστικά του είδους, στη δράση και την πλοκή της ταινίας και παρουσιάζει τι συμβαίνει. Η δεύτερη διάσταση (ΠΟΙΟΙ) εξετάζει τους πρωταγωνιστές, δευτεραγωνιστές (δεύτερος ρόλος) τους χαρακτήρες τους και το ρόλο που αυτοί διαδραματίζουν στην πλοκή της ταινίας. Η τρίτη διάσταση (ΠΩΣ) επικεντρώνει το ενδιαφέρον της ανάλυσης στα εκφραστικά μέσα και στις τεχνικές που αξιοποιούνται για να γίνει η κινηματογραφική διήγηση του περιεχομένου (κοίτα ενότητα 3.4.3). Η τελευταία διάσταση (ΓΙΑΤΙ) αποτελεί την ολοκλήρωση της ανάλυσης και εστιάζει στο μήνυμα, την ιδεολογία, τους κοινωνικούς κανόνες και αξίες που παρουσιάζονται μέσα από την κινηματογραφική ταινία, καθώς επίσης και στην επίδραση τους πάνω στους θεατές (ομάδα αναφοράς). Στη βάση του προτεινόμενου μοντέλου ανάλυσης του Faustlich (2008) και του Beck (2010) περιγράφονται πιο κάτω συνοπτικά σε πέντε υποενότητες οι διαστάσεις μιας συστηματικής ανάλυσης:

- ανάγνωση του είδους της ταινίας και της πλοκής του θέματος (ΤΙ),
- συστηματική καταγραφή της εξέλιξης της πλοκής της ιστορίας (ΠΟΙΟΣ)
- συστηματική ανάλυση σημαντικών σκηνών της ταινίας (ΠΩΣ),
- εκτίμηση της επίδρασης που ασκεί η ταινία στο θεατή (ΓΙΑΤΙ)
- συνολική αξιολόγηση της ταινίας αναφορικά με ηλικιακές ομάδες (ΓΙΑ ΠΟΙΟΝ)

Η διαδικασία ανάλυσης της κινηματογραφικής ταινίας σε ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο μπορεί να ακολουθεί συνήθως τα πιο κάτω βήματα:

1. Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει το πλαίσιο ανάλυσης του περιεχομένου και οι μαθητές επεξεργάζονται τα επιμέρους μεγέθη και χαρακτηριστικά της ταινίας, αξιοποιώντας την αφίσα και το τρέιλερ της ταινίας (αν υπάρχει).
2. Οι μαθητές χωρίζονται σε τέσσερις ομάδες, σε αντιστοιχία με το παραπάνω πλαίσιο ανάλυσης (ενότητα 3.4.3).
3. Γίνεται η προβολή της ταινίας
4. Οι μαθητές καταγράφουν ατομικά τις αναλύσεις τους σε ένα πρωτόκολλο (ενότητα 3.4.2)
5. Οι ατομικές ερμηνείες συζητούνται και οι μαθητές συντάσσουν από κοινού την κρίση τους, σχετικά με το μέρος που είχαν αναλάβει.
6. Στην ολομέλεια παρουσιάζονται από τις ομάδες οι τέσσερις προοπτικές
7. Οι μαθητές αποφαινόμενοι από κοινού σχετικά με τις πιθανές επιδράσεις των περιεχομένων στο θεατή
8. Αξιολογούν την ταινία

2.4.1. Καταγραφή της εξέλιξης της πλοκής – πλαίσιο και δράση

Μέσα από την εξέταση του τρέιλερ ή της αφίσας της κινηματογραφικής ταινίας, μπορούμε να την ταξινομήσουμε σε κατηγορίες φίλμ, π.χ. Αφηγηματικός Κινηματογράφος (Κοινωνικές, Κωμωδίες, Δραματικές, Περιπέτειες), Μουσικές (Musical), «Καουμπούικες» (Western), Αστυνομικές, Επιστημονικής φαντασίας, Τρόμου (Γκραν Γκινιόλ), Πολεμικές, Αγωνίας (Θρίλερ) και Ντοκιμαντέρ (Ενημερωτικές, Επιστημονικές, Προπαγανδιστικές). Σημεία αναφοράς για την περιγραφή της πλοκής και την ταξινόμηση αποτελούν μεταξύ άλλων:

- τα θέματα,
- το εξωτερικό πλαίσιο και περιβάλλον,
- το γόητρο (η κοινωνική θέση και η υπόληψη),

- οι χαρακτήρες, οι αποφάσεις και ο τρόπος συλλογισμού των πρωταγωνιστών,
- η ηλικία,
- το φύλο,
- η εθνική ταυτότητα ή άλλη κοινωνική ένταξη,
- οι ψυχικές ιδιαιτερότητες,
- το συντακτικό της πλοκής,
- το είδος της δράσης,
- η μουσική,
- ο φωτισμός.

Οι σκηνές και τα δρώμενα της ταινίας, ο τρόπος και οι μορφές έκφρασης μπορούν να καταγραφούν συστηματικά σε ένα πλαίσιο παρατήρησης. Σε κάθε περίπτωση δεν πρόκειται μονάχα για μια αναλυτική προσέγγιση του περιεχομένου της κινηματογραφικής ταινίας. Τα καταγεγραμμένα δεδομένα θα πρέπει να θεωρηθούν ολιστικά και να τοποθετηθούν σε σχέση μεταξύ τους, προκειμένου να αναδομηθεί μια συνολική προοπτική και ερμηνεία. Παρακάτω παρουσιάζονται δύο διαφορετικά πλαίσια που μπορούν να αξιοποιηθούν, προκειμένου να σημειωθούν όλες ή οι σημαντικότερες σκηνές της ταινίας. Το πρώτο πλαίσιο καταγραφής είναι πιο απλό και μπορεί να αξιοποιηθεί από αρχάριους που θέλουν να αξιοποιήσουν τη μέθοδο ανάλυσης μιντιακών περιεχομένων στην εκπαίδευση.

χρόνος δράσης	δρώντα πρόσωπα	δράσεις, συμβάντα, διάλογοι	τόπος δράσης
Πότε	Ποιός	Τι	Που

Το δεύτερο πλαίσιο απαιτεί μεγαλύτερη εμπειρία και καλύτερη γνώση του συντακτικού των μιντιακών περιεχομένων.

Αρ.	Σκηνή δράσης	διάρκεια	κάμερα			Ήχος/Μουσική	Γλώσσα (διάλογος/σχόλιο)
			πλάνο	λήψη	κίνηση		

Μια τρίτη δυνατότητα καταγραφής της πλοκής της κινηματογραφικής ταινίας είναι η κατάταξη των σκηνών σε φάσεις εξέλιξης της πλοκής. Όπως ακριβώς και στην ανάλυση ενός λογοτεχνικού κειμένου, έτσι και εδώ μπορεί κανείς να ερευνήσει *ποιά ήταν η αφορμή για την ανάπτυξη της δράσης, πώς αναπτύχθηκε, ποιά λύση δόθηκε και ποιά πρόσωπα συμμετείχαν*, δηλαδή την περιγραφή του story και της πλοκής. Ο αριθμός των σκηνών που πρωτοκολλούνται διαφέρει από ταινία σε ταινία και περιλαμβάνει κατά μέσο όρο περίπου 30 σκηνές μπορεί όμως να ξεπεράσει τις 50. Αυτές δομούνται ακόμα και σήμερα στη βάση της αριστοτελικής πρότασης σε πέντε φάσεις:

I. Παρουσίαση του πλαισίου και του προβλήματος: Σ' αυτήν τη φάση περιλαμβάνονται περισσότερες σκηνές που παρουσιάζουν τα βασικά πρόσωπα/ ρόλους της ταινίας, το μέρος που λαμβάνουν χώρα τα δρώμενα, το χρονικό πλαίσιο, το κοινωνικό, εργασιακό και πολιτισμικό περιβάλλον, κ.α.

II. Ένταση του προβλήματος: Σε περισσότερες σκηνές παρουσιάζονται περιστάσεις που συμβάλλουν στην αύξηση της έντασης ενός προβλήματος. Αυτό μπορεί να επέλθει μέσα από ανάδυση προβλημάτων, αύξηση της πολυπλοκότητας του θέματος, κ.α.

III. Κρίση ή και υπέρβασή: Μέσα από περισσότερες σκηνές μπορεί να αφηγηθεί ο σκηνοθέτης την όξυνση του προβλήματος. Αυτή μπορεί να επέλθει, όταν περιπλέκονται νέες καταστάσεις και πρόσωπα ή όταν η λύση που έχουν επιλέξει οι πρωταγωνιστές δεν είναι πλέον εφικτή, ή όταν οι εναλλακτικές επιλογές που είχε αρχικά ο πρωταγωνιστής χάνονται.

IV. Καθυστέρηση της δράσης και της επίλυσης: Οι σκηνές που ανήκουν σε αυτήν την φάση επιβραδύνουν την επίλυση που αρχίζει να διαφαίνεται, καθώς εμπλέκονται εμβόλιμα καταστάσεις που ανατρέπουν εν μέρει την επερχόμενη λύση.

V. Θετική επίλυση versus καταστροφή: Στις τελευταίες σκηνές παρουσιάζεται η τελική λύση του προβλήματος:

Φάση	Αρ. σκηνών	χρόνος δράσης Πότε	δρώντα πρόσωπα Ποιός	δράσεις, συμβάντα, διάλογοι Τι	τόπος δράσης Που
I	1				
	2				
	3				
II					
III					
IV					
V					

2.5.2. Πρόσωπα της κινηματογραφικής ταινίας, καταγραφή της εξέλιξης της πλοκής

Σε αυτό το βήμα εργασίας μπορεί να θεματοποιηθεί το κατά πόσο τα πρόσωπα της κινηματογραφικής ταινίας είναι παθητικά ή ενεργητικά, αν επιβάλλονται συγκεκριμένα πρόσωπα, ενώ άλλα διαδραματίζουν δευτερεύοντα ρόλο, ποιές και τί είδος σχέσεις υπάρχουν μεταξύ προσώπων. Σημαντικός είναι επίσης ο εντοπισμός των μορφών δράσης (συλλογικές/ατομικές, λεκτικές/κινητικές), καθώς επίσης και του πλαισίου δράσης.

Οι παραπάνω διαστάσεις αλληλοσυνδέονται μεταξύ τους και γι' αυτό το λόγο δεν μπορούν να αναλυθούν διακριτά χωρίς να ληφθούν υπόψη οι «συγκείμενοι» παράγοντες. Έτσι λοιπόν μπορεί κανείς να προβεί σε ανάλυση για να αναγνωρίσει αν υφίσταται σχέση μεταξύ ενός περιβάλλοντος δράσης και ενός προσώπου, μεταξύ ενός πρωταγωνιστή και του τρόπου με τον οποίο τελειώνει η ταινία (Happy End, νικά ο καλός ή ο κακός), μεταξύ της απουσίας ή παρουσίας ενός πρόσωπου και της σημασίας του, μεταξύ του υπερτονισμού ή όχι μιας εθνικότητας, μιας μειονότητας, του φύλου. Τέτοιες και άλλες παρόμοιες ερωτήσεις βοηθούν στην καλύτερη ερμηνεία του περιεχομένου και διαφωτίζουν αναλυτικά τις προοπτικές «ανάγνωσης» της κινηματογραφικής ταινίας.

2.5.3. Τρόπος και μορφές παρουσίασης, συντακτικό της κινηματογραφικής ταινίας

Η ανάλυση κινηματογραφικών ταινιών αξιολογεί οπτικά και λεκτικά σύμβολα, συνειρμούς, στερεότυπα και αναφορές σε προηγούμενα ή παρόμοια έργα. Επίσης, χρησιμοποιούνται συγκεκριμένα μέσα και μορφές έκφρασης για τη σκηνοθεσία της δράσης και της πλοκής:

<p>Διαμόρφωση ήχου Ήχοι: δυνατοί, χαμηλοί, φυσικοί, αφύσικοι, μεταφυσικοί, πραγματικοί, τεχνητοί, κ.α. Μουσική συνοδεία: χαμηλή, έντονη, χαλαρωτική, δραματική, ένταση, προκαλεί φόβο, προκαλεί αγωνία, κ.α. Γλώσσα: σε συμφωνία με εικόνα, σχολιασμός εκτός εικόνας, φυσική, παραλλαγμένη, με υποτιτλισμό, on, off Τρόπος διεξαγωγής διαλόγων: πραγματικοί διάλογοι, σκέψεις σε μορφή εσωτερικού μονολόγου, λόγος και σκέψη σε μορφή εικόνας</p>	<p>Διαμόρφωση εικόνας Τύποι πλάνων : (πάρα πολύ γενικό, γενικό, αμερικάνικο, κοντινό, πολύ κοντινό) Γωνία λήψης: (από κάτω προς τα πάνω, από πάνω προς τα κάτω, ύψος ματιών) Κίνηση κάμερας: (ακίνητη, αργή κίνηση, γρήγορη κίνηση από πάνω προς κάτω, κ.α.) Φωτισμός: έντονος, αδρός, φυσικός, τεχνητός, φωτεινή αντίθεση</p>
<p>Διαμόρφωση προσώπων δράσης Δρώντα πρόσωπα: πρωταγωνιστές, δευτερεύοντα πρόσωπα, ομάδες, πλήθος, ιδιαίτερες μορφές Είδος παρουσίασης: μοναχικοί, με άλλους, συλλογικά, από απόσταση, κανονική πρόσληψη, κοντινή πρόσληψη Εξωτερικά χαρακτηριστικά: Ενδυμασία, κίνηση δρώντων, σχέση με άλλα πρόσωπα/ αντικείμενα, ιδιαίτερα χαρακτηριστικά Λοιποί δρώντες: ζώα, φανταστικά πλάσματα, αντικείμενα, η σημασία τους κ.α.</p>	<p>Μετάβαση σκηνής Τρόπος εναλλαγής: γρήγορος, αργός, δραματικός, δημιουργώντας ένταση Σβήσιμο της εικόνας /άνοιγμα της εικόνας: Σε μαύρο ή άσπρο. Μπορεί να παρομοιαστεί με την τελεία dissolve: Η πρώτη εικόνα χάνεται, ενώ ταυτόχρονα εμφανίζεται η επόμενη. Χρησιμοποιείται συνήθως για να περάσουμε από μια σκηνή σε μια άλλη. Διάρκεια: αναλογία σκηνής με το πραγματικό χρόνο Flash back: Επιστροφή στο παρελθόν της ιστορίας. Flash forward: Άλμα προς τα εμπρός.</p>

2.5.4. Ποιά επίδραση ασκεί η κινηματογραφική ταινία στον θεατή

Σε αυτή τη φάση μπορούν να θεματοποιηθούν οι λειτουργίες των τεχνικών παρουσίασης και έκφρασης, δηλαδή το συντακτικό της κινηματογραφικής ταινίας (ήχος, μουσική, φωτισμός, πλάνο, παρουσίαση προσώπων) σημαντικών σκηνών σε συνδυασμό με:

- τα θέματα που προβάλλονται
- τους κοινωνικούς χαρακτήρες, ρόλους και τις αναπαραστάσεις που αντικατοπτρίζονται μέσα από τους χαρακτήρες
- τον τρόπο που προβάλλονται και τα μηνύματα/διδάγματα που μεταδίδονται
- τα διλήμματα και οι αποφάσεις που παίρνονται, αλλά και αυτές που θα μπορούσαν να επιλεχτούν, αλλά δεν προτιμήθηκαν
- στερεότυπα που διαμορφώνονται ή αμβλύνονται
- τις προσωπικές ερμηνείες που μπορεί να διαμορφώσει ο θεατής βλέποντας την ταινία
- τις ανάγκες των θεατών που τυχόν καλύπτει η κινηματογραφική ταινία
- το είδος και η ποιότητα λήξης της πλοκής

2.5. 5. Συνολική αξιολόγηση

Το συγκεντρωμένο υλικό αποτελεί τη βάση για τη διατύπωση μιας συνολικής κρίσης. Σε αυτό το πλαίσιο και μέσα από μια αναλυτικοσυνθετική προσέγγιση μπορεί κανείς να αποφανθεί πόσο «λογικά» ήταν τα κίνητρα των δρώντων προσώπων, η εξέλιξη της πλοκής και το τέλος της ιστορίας. Επίσης μπορεί κανείς να αποφανθεί, αν η κινηματογραφική ταινία ασκεί μια συναισθηματική επιρροή, αν επιδιώκει μια διανοητική ενεργοποίηση του θεατή, αν αποσκοπεί σε συγκεκριμένες επιδιώξεις, π.χ. ψυχαγωγία, πληροφόρηση, προβληματισμό κ.α. Κατ' επέκταση μπορεί να συζητηθεί πώς παρουσιάζεται η «πραγματικότητα» στην κινηματογραφική ταινία σε σχέση με την κοινωνική, πολιτική πραγματικότητα και ποια προοπτική ερμηνείας παίρνει.

Σε σχέση με το άτομο διατυπώνονται κρίσεις σε ένα πλαίσιο αλληλεξάρτησης: θέμα-διαστάσεις και προοπτική του θέματος- θεατή (παιδί)- κοινωνικοποίηση-ανάπτυξη-πραγματικά βιώματα αυτού – δυνατότητα επεξεργασίας των μιντιακών περιεχομένων – κοινωνικοί θεσμοί-παιδική ηλικία.

Καταληκτικά μπορεί να διατυπωθεί μια κρίση σχετικά με την ηλικία του θεατή που θεωρείται κατάλληλη για τη θέαση της κινηματογραφικής ταινίας. Η επιχειρηματολογία θα πρέπει να στηρίζεται σε τεκμηριωμένες θέσεις σχετικά με την ανάπτυξη του θεατή/παιδιού που πηγάζουν από:

- το υπόβαθρο και το γενικό πλαίσιο ομοειδών και παρόμοιων ταινιών,
- την επίκαιρη κοινωνική πραγματικότητα,
- το κοινό στο οποίο απευθύνεται η κινηματογραφική ταινία,
- την ισχύουσα νομοθεσία περί απαγορευμένων και επιβλαβών περιεχομένων (Μερίδου 2009),
- την επίκαιρη μιντιακή κοινωνικοποίηση των νέων,
- τα θεωρητικά σχήματα σχετικά με την επίδραση που ασκούν τα μιντιακά περιεχόμενα αναφορικά με την ανάπτυξη των νέων (Kron, Σοφός 2009).

2.5. Ανάλυση δελτίου ειδήσεων

Πρόκειται για εναλλακτική προσέγγιση της πιο πάνω μεθόδου. Σημείο αναφοράς αποτελούν οι ενημερωτικές εκπομπές, ειδησεογραφικά δελτία, κ.α. και σε αυτήν την περίπτωση μπορεί να αξιοποιηθεί το πιο πάνω πλαίσιο ανάλυσης. Λόγω της ιδιαιτερότητας των εκπομπών, τα δομικά στοιχεία που περιέχονται στο πιο πάνω πλαίσιο συνδέονται με τις πληροφορίες που παρουσιάζονται σε αυτές. Σύμφωνα με την Ασλανίδου (2001) και το παραπάνω πλαίσιο ανάλυσης (Σοφός, 2010), οι αναλύσεις μπορούν να εστιάζουν:

1. στα δομικά χαρακτηριστικά των εκπομπών αυτών, όπως: α) οι παρουσιαστές και ο τρόπος εμφάνισης τους, β) η σκηνοθεσία της εκπομπής, γ) τη διαμόρφωση της εικόνας.
2. στα ίδια: α) τα μηνύματα, β) τον τρόπο που παρουσιάζονται, γ) τη σειρά προτεραιότητας, δ) τη διάρκεια, ε) το νόημα που αυτά περιέχουν και στ) τις κοινωνικοπολιτικές σκοπιμότητες και συμφέροντα με τα οποία σχετίζονται
3. στην αξιολόγηση των εκπομπών σε σχέση με: α) την αξιοπιστία των πληροφοριών, β) την εγκυρότητα και τη διαφάνεια των πηγών, γ) τη χρησιμότητα των πληροφοριών, δ) το εύρος και το πλάτος μιας συγκεκριμένης πληροφορίας.

Προϋπόθεση για την επιτυχία ενός τέτοιου εγχειρήματος είναι η ατομική και η ομαδική εργασία και η διαπραγμάτευση των προσωπικών παρατηρήσεων σε ομάδες. Στο πλαίσιο αυτής της εργασίας οι μαθητές θα πρέπει να προβούν σε ποικίλες δραστηριότητες. Σε πρώτη φάση επεξεργάζονται τις πληροφορίες, δηλαδή θα πρέπει:

- ✓ να θέτουν ερωτήματα,
- ✓ να διακρίνουν επιχειρήματα,
- ✓ να προσδιορίζουν τις προθέσεις των πληροφοριών και
- ✓ να κατηγοριοποιούν τα δεδομένα.

Στη συνέχεια κρίνουν την αξιοπιστία των πληροφοριών, δηλαδή:

- ✓ ελέγχουν την αξιοπιστία των πηγών,
- ✓ και των πληροφοριών,
- ✓ εντοπίζουν τα συγκεκριμένα επιχειρήματα και
- ✓ τα αξιολογούν.

Στην τρίτη φάση εκτιμούν την αξία των πληροφοριών:

- ✓ σε μια συγκριτική προσέγγιση της ίδιας πληροφορίας από διαφορετικά μέσα (έντυπα και ηλεκτρονικά,
- ✓ εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές της πληροφορίας, τον τρόπο, τη σειρά και τη διάρκεια παρουσίασής της,
- ✓ προβαίνουν στη διατύπωση συμπερασμάτων και γενικεύσεων βάσει των κριτηρίων ανάλυσης και
- ✓ σχεδιάζουν και διατυπώνουν εναλλακτικές προσεγγίσεις διαμόρφωσης ενημερωτικών δελτίων.

Πλαίσιο καταγραφής ταινίας για το σχολικό οπτικοακουστικό αρχείο

Τίτλος		
Αφίσα ταινίας	Αυθεντικός τίτλος	
	τρέιλερ	
	Είδος	
	Χώρα	
	Έτος	
	Διάρκεια	
	Σκηνοθέτης	
	Πρωταγωνιστές	
	Γλώσσα	
	Υπότιτλοι	
	Ηλικιακή ομάδα	
	Δανεισμός/Τόπος	
	Επώνυμο καταγραφέα E-mail	
Περιγραφή		
Ζητήματα που παρουσιάζονται στην ταινία		
Αποτίμηση της ταινίας		
Εκπαιδευτικά θέματα που παρουσιάζονται στην ταινία		
Σχέση με α) γνωστικά αντικείμενα, β) διδακτικό εγχειρίδιο και γ) ΔΕΠΠΣ		
Σημαντικές σκηνές		
Πρόταση για την αξιοποίηση της ταινίας στη διδασκαλία		
Καταγραφή της εξέλιξης της πλοκής - πλαίσιο και δράση π.χ. αριθμός σκηνής (1), τίτλος σκηνής (η Υπατία διδάσκει την κίνηση των πλανητών στην υπαίθρια αίθουσα της βιβλιοθήκης)		
Σύνδεσμοι σε φύλλα εργασίας		
Εμπειρίες και σχόλια		
Βαθμολόγηση/αξιολόγηση 1-5 αστεράκια ★		

Εξηγήσεις:

Κατηγορία ταινίας: κινηματογραφικές ταινίες, τηλεοπτικές εκπομπές, ντοκιμαντέρ (ενημερωτικά και επιστημονικά), εκπαιδευτικές ταινίες, διαφημίσεις, κινούμενα σχέδια, Animation, σύντομα βιντεοκλίπ.

Είδος ταινίας: κωμωδία, μελόδραμα, western, περιπέτεια, αστυνομική, τρόμου, θρίλερ, επιστημονικής φαντασίας, μιούζικαλ, ερωτική, | κοινωνική, ιστορική, μεταφυσική, παιδική, εφηβική.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Ασλανίδου, Σ. (2001). Νέοι: κριτικοί ή παθητικοί τηλεθεατές; Στο: Χαραμής. Π. (Επιμ.). Αξιοποίηση των ΜΜΕ στο σχολείο, (σελ. 171-185). Αθήνα: Εκδόσεις της Σχολής Ι. Μ. Παναγιωτοπούλου.
- Beck, Ch. (2010). Methodik pädagogischer Spielfilmanalyse. Mainz: Johannes-Gutenberg-Universität.
- Bessen, J. (1997). Aspekte der (Spiel-)Filmanalyse. In: Lernbox. Jahresheft 1997, S. 11. Friedrich Verlag.
- Faustlich, W. (2008). Grundkurs Filmanalyse. Stuttgart: UTB.
- Hoffmann, B. (2003). Medienpädagogik. München: Schöningh UTB.
- JIM-Studie (2009). Basisdokumentation. MPFS: Baden-Baden.
- Kittelberger, R., Freisleben, I. (1994). Lernen mit Video und Film. Mit Augen lernen. Band 5. Beltz.
- Kron, F., Σοφός, Α. (2009). Η ανάπτυξη ως έννοια κλειδί για την προστασία της παιδικής ηλικίας και των νέων στα περιβάλλοντα των Μέσων. Στο: Σοφός, Α., (Επιμ.), Παιδαγωγικές διαστάσεις των Νέων Μέσων. Ενίσχυση μιντιακού γραμματισμού και ικανότητας για ένα ασφαλές διαδίκτυο (σελ. 41-62). Αθήνα: Γρηγόρης.
- Kron, F., Σοφός, Α. (2009). Η εξελισσόμενη προσέγγιση της προστασίας των νέων στα περιβάλλοντα των Μέσων. Στο: Σοφός, Α. (Επιμ.). Παιδαγωγικές διαστάσεις των Νέων Μέσων. Ενίσχυση μιντιακού γραμματισμού και ικανότητας για ένα ασφαλές διαδίκτυο (σελ. 63-75). Αθήνα: Γρηγόρης.
- Κανάκης, Ι. (1999). Διδασκαλία και μάθηση με σύγχρονα μέσα διδασκαλίας. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Mattes, W. (2002). Methoden für den Unterricht. Braunschweig: Schöningh.
- Μερίδου, Ε. (2009). Παράνομο περιεχόμενο στο διαδίκτυο. Νομοθετικές ρυθμίσεις και μέτρα αντιμετώπισης του. Στο: Σοφός, Α. (Επιμ.). Παιδαγωγικές διαστάσεις των Νέων Μέσων. Ενίσχυση μιντιακού γραμματισμού και ικανότητας για ένα ασφαλές διαδίκτυο (σελ. 200-219). Αθήνα: Γρηγόρης.
- Παπαδάκης Σ. Παπαδημητρίου Σ. (2008). Αξιοποιώντας την Εκπαιδευτική Τηλεόραση στη διδασκαλία της Πληροφορικής στο Γυμνάσιο: Μία διδακτική πρόταση με αλληλεπιδραστικές δραστηριότητες υποτιτλισμού ταινιών. Πρακτικά 4ου Πανελληνίου Συνεδρίου, Διδακτική της Πληροφορικής (487-492). Πάτρα.
- Σοφός, Α. (2009). Προστασία των Νέων ως Παιδαγωγική Ικανότητα Δράσης. Στο: Σοφός, Α. (Επιμ.). Παιδαγωγικές διαστάσεις των Νέων Μέσων. Ενίσχυση μιντιακού γραμματισμού και ικανότητας για ένα ασφαλές διαδίκτυο (σελ. 21-40). Αθήνα: Γρηγόρης.
- Σοφός, Α., Λιάπη, Β. (2009). Η Εννοιολογική Χαρτογράφηση σε Ηλεκτρονικά Περιβάλλοντα- Μια εναλλακτική Στρατηγική Μάθησης, Παιδαγωγικά Ρεύματα στο Αιγαίο, 4, 59-76.
- Σοφός, Α. (2010). Εκπαίδευση στα Μέσα και κατηγορίες στόχων του μιντιακού γραμματισμού και ικανότητας., Στο: ΕΕΕΠ-ΔΤΠΕ (Επιμ.). Το μέλλον της μάθησης. Πειραιάς, 30-31 Οκτωβρίου 2010. Πρακτικά του 7ου Πανελληνίου Συνεδρίου (σελ. 218-229),

ΕΕΕΠ - ΔΤΠΕ.

Σοφός, Α. (2010). Μεθοδολογία ανάλυσης Φιλμ. Ηλεκτρονικές Σημειώσεις. Ρόδος: Π.Τ.Δ.Ε. φοιτητών.

Σοφός, Α. Κρον, F. (2010). Αποδοτική Διδασκαλία με τη Χρήση Μέσων. Από τα προσωπικά και πρωτογενή στα τεταρτογενή και ψηφιακά Μέσα. Αθήνα: Γρηγόρης.